

In Hoc Signo Vinces!¹

Liudvikas Abramovičius

LDK piliečiu a.a. Tadeušą Vrublevskį* pavadino vienas jo pomirtinės charakteristikos autorius „Kurjer Wileński“* laikraštyje, papildomai nurodydamas, kad autorius savo epochą pergyveno keliais šimtais metų. „Jo vieta buvo XV a. arba XVI a. LDK, kai Lietuvos bajorai nenorėjo visiškai nutraukti santykių su Karūna, tačiau, tuo pačiu metu, aršiai priešinosi dėl bet kokių godumo tendencijų iš pastarosios pusės“.

Ši pastaba tik iš dalies yra teisinga. Krašto idėjos šaltinis, be jokios abejonės, yra valstybinė idėja, kurios skeleidėjais prieš kelis amžius buvo LDK taryba, o vėliau, XVIII a. – konkretūs Lietuvos magnatai. Su laiku, dėl tam tikro asimiliacijos proceso, separatistinės tendencijos LDK teritorijoje silpnėjo, kol XIX a. pradžioje jos beveik visai sunyko. Tačiau, atgimė jau pakeista forma ir neatpažįstamai pakeistomis sąlygomis XIX ir XX a. sankirtoje, o savo aiškų ir nedviprasmišką veidą surado didelių permainų laikotarpyje ir visuomeninių politinių santykių transformacijoje po 1905 m. revoliucijos. Lietuvos ir Baltarusijos žemių autonomijos šūkis buvo jau sunykusios atskirų ir nepriklausomų valstybių su Vyčio herbu tradicijos atgimimas.

LDK idėja XX a. pradžioje, prieš karą, jau pradėjo rinkti vis daugiau pasekėjų ir šalininkų, o krašto stovykla įgavo vis daugiau jėgos ir reikšmės. „Kraštietiškumo“ plėtrą, iš vienos pusės, sustabdė tam tikrų tautų, kurios gyvena mūsų valstybės teritorijoje, nacionalizmo padidėjimas, o iš kitos pusės – karo išpuoliai ir tam tikri jų rezultatai, kurie pasireiškė tam tikrų LDK teritorijų padalijimu. Tačiau, dar gyvas neseniai taip populiarių krašto santykių aidas buvo kreipimasis į LDK gyventojus, kurį pateikė Pilsudskis įžengdamas į Vilnių 1919 m.²

Taigi, galima visai teisingai teigti, kad Vrublevskis savo epochą pergyveno net keliais šimtais metų, tačiau, taip pat galima teigti, pergyveno

¹ Šituo nugalėsi (*lot.*) – *Vertėjo pastaba.*

Išversta iš: Abramowicz, Ludwik (1925). „In hoc signo vinces!“. *Przegląd Wileński*, 14.08.1925.

² Turima omenyje Juzefo Pilsudskio 1919 m. balandžio 22 d. kreipimasis, pateiktas po trijų dienų nuo lenkų kariuomenės Vilniaus užėmimo lenkų-sovietų karo metu. Kreipimasis, be kita ko, buvo paskelbtas ketinimas suteikti vietos žmonėms „galimybę išspręsti vidinius nacionalinius ir religinius klausimus taip, kaip jie patys nori ir be jokios jėgos ar prievartos panaudojimo iš Lenkijos pusės“. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

ją tik keliasdešimt metų, kadangi prieš karo pradžią kraštiškumo šalininkų pozicija nepasirodė niekam nei keista, nei anarchiška, nei tinkanti būti pasmerkta, kaip apie ją šiandien pasisako Lenkijos viešojo nuomonė.

„Jūs susipažįstate su vienu iš paskutinių mohikanų. Šiandien jau liko tik trys tikri LDK piliečiai ir tik trys tikri piliečiai. Aš esu vienas iš jų“ – taip turėjo pareikšti Vrublevskis pirmą kartą jį lankančiam, prieš kelis metus dar bevardžiam, jo pomirtinio paminėjimo autoriui. Yra žinoma tokia visuotinė mirusio veikėjo meilė paradoksams ir aforizmams. Žodžių taip pat nereikia laikyti *a la llettre*. Šiandien nacionalinės minties atskilimas yra silpnas ir mažas, tačiau jis suskaičiuoja daugiau išpažintojų ir pasekėjų. Tokiu per daug pesimistiniu prisistatymu, be jokios abejonės, siekiama pokalbiui su svečiu suteikti lengvo pasikalbėjimo, paįvairinto juokeliais ir skepticizmu, charakterį. Vrublevskis nemėgo rimtų pokalbių ir „principinių“ ginčų, o tuo labiau sau mažai pažįstamų žmonių rate.

Tačiau, asmeniniuose pokalbiuose, mūsų redakcijai visada sakydavo, kad kraštiškumo programa yra ne kažkoks seniai praėjusių laikų palikimas, ne kažkokia istorinė legenda, kuri egzistuoja kelių svajotojų ir romantikų protuose, tačiau reali ir šiuolaikiška koncepcija, kuri dėl susiklosčiusių nepalankių aplinkybių nesuranda savo pritaikymo ir neturi galimybės daryti platesnę įtaką ateityje, nors ji turi ir platų pripažinimą tarp sąmoningos mūsų krašto visuomenės, nepriklausomai nuo jos narių tautybės.

Nenuginčijama tiesa yra tai, kad, kaip rašo minėtas autorius, lenkas šiandien myli nacionalinę lenkiško tautiškumo idėją, lietuvis – lietuvišką, o baltarusis – baltarusišką. Tačiau, kaip gi sutaikyti šiuos jausmus, kai jų didesnio arba mažesnio laipsnio simbolis ir skirtingų siekių tikslas yra vienas ir tas pats objektas, taip norimas ir visų mylimas Vilnius? Kaip sutaikyti šiuos jausmus, kai kiekviena nacionalinė idėja reikalauja išskirtinumo, o realybėje, didesnėje teritorijoje šios trys tautos gyvena tarpusavyje taip sumaišytos, kad jokia išorinė jėga, kad ir kokia komplikuota būtų kombinacija, joks genialiausias sprendimas negali jų atskirti?

Nacionalizmas, kurio įtampa šiandien pasiekė savo kulminacinę tašką, pritemdo ir atitolina ateities perspektyvas. Tačiau, kiekvienam, kuris nesileido būti pagrobtas staiga susiformavusios nacionalistinės idėjos, kas nesileido būti prijaukintas gražios šovinistinių grupių muzikos, tam aiškus ir neginčijamas dalykas yra tai, kad ateis atsigavimo momentas, kaip *bellum omnium contra omnes*³, nes taip amžinai būti negali. Kažkada ateis diena,

³ Visų karas su visais (*lot.*) – *Vertėjo pastaba.*

kai triumfuos kraštiškumo idėja, kuri tik viena yra pasirengusi išskirti šį priešingybių ir antagonizmų sambūrį, kuris atsirado dėl susiformavusių ir sistemškai augančių nacionalinių egoizmų.

Vrublevskis iki šio momento neišgyveno, galbūt neišgyvens ir „Przegląd Wileński“ redakcija, tačiau sulauks ateities kartos. LDK susikūrė neatsitiktinai ir tai nebuvo laikinas kūrinys. Gyvenimui ją pašaukė nacionalinė idėja, kuri susiformavo dėl eilės geografinių, ekonominių, politinių ir psichologinių priežasčių, kurios ir šiandien dar nebaigė iš esmės egzistuoti. Nepaisant dirbtinių ribų, kurios mūsų šalį padalino, Lietuva ir Baltarusija nenustojo būti vienu organizmu, o jo atskirtos dalys traukti viena kitą. Nei viena iš šių dalių nėra tokia stipri, kuri galėtų pritraukti prie savęs ir apimti visas kitas. Tačiau, susijungti tarpusavyje ir sudaryti naujos formos vientisą visumą nori visi – galbūt nesąmoningai – ir sieks to nepaisant visų kliūčių. Argi tai nėra reikšminga aplinkybė, kad tiek Lietuva, tiek Baltarusija, pasirodo po tuo pačiu Vyčio herbu?

Kraštiškumo idėja, besiremianti LDK tradicija, šiandien nėra populiari nei tarp lenkų, svajojančių apie „rytinių žemių“ nutautinimą ir prijungimą, nei tarp lietuvių, norinčių tik atgauti Vilnių ir Gardiną ir nekreipiančių dėmesio į tokio šalies padalijimo pasekmes, nei tarp baltarusių, kurie iš viso neturi istorinių kategorijų. Būtent dėl savo neutralumo, dėl to, kad nėra susiję su jokia vyraujančiu gaivalu, be nacionalinio aspekto – turi nugalėti bendrą abejingumą, kadangi, nepaisant visų tariamų nesėkmių, kloja sau kelią į pergalę, apimančią bendražmogiško solidarumo idealus.

Kas gi galėtų sureikšminti amžinai besikeičiančias ir nestabilias masių nuotaikas – tų virėjų, siuvėjų ir senmergių iš įvairių judėjimų, kurie – kaip „Kurjer Wileński“ su nepaslėpta ironija išsireiškė – atstovauja šiandien lenkišką nuomonę?